

ADEDE ARCHEOLOGISCH RAPPORT 145

Archeologienota Patersdreef te Tielt (West-Vlaanderen).

Programma van Maatregelen.

PIETERS H. & JANSSENS D.

Impact Real Estate Management NV

Colofon

Uitgever	ADEDE bvba
Jaar van uitgave	2017
Plaats van uitgave	Gent
Redactie	Bart De Smaele, Hadewijch Pieters
ISSN	2033-6810

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van ADEDE bvba.

Inhoudsopgave

1	Gemotiveerd advies.....	- 4 -
2	Programma van maatregelen.....	- 5 -
2.1	Administratieve gegevens	- 5 -
2.2	Aanleiding van het vooronderzoek	- 11 -
2.3	Resultaten bureauonderzoek	- 11 -
2.4	Vraagstelling en onderzoeksdoelen	- 12 -
2.5	Onderzoeksstrategie en -methodes	- 13 -
2.6	Onderzoekstechnieken.....	- 14 -
2.7	Afwijkingen ten aanzien van de Code van Goede Praktijk	- 16 -
3	Randvoorwaarden	- 17 -
4	Besluit	- 18 -
5	Plannenlijst	- 19 -
6	Lijst van figuren	- 20 -

1 Gemotiveerd advies

Tijdens het bureauonderzoek, uitgevoerd door ADEDE bvba, werd vastgesteld dat de reeds bestaande bronnen niet voldoende informatie bevatten om vast te stellen of zich al dan niet een archeologische site binnen de contouren van het onderzoeksgebied bevindt.

De historische kaarten tonen aan dat het projectgebied gekenmerkt wordt door een lage densiteit aan bewoning. Op enkele kaarten is bewoning binnen het projectgebied zichtbaar die mogelijks verklaard kan worden door een verschuiving op het bestaande kaartmateriaal. Voor periodes voorgaand aan het beschikbare kaartmateriaal is het echter moeilijker uitspraken te doen. Mogelijks was er een middeleeuwse bouwphase binnen het onderzoeksgebied die grondig gewijzigd werd door de aanleg van het Minderbroederklooster in de 17^e eeuw.

De archeologische verwachting focust zich op meerdere periodes, en meer bepaald vanaf de Romeinse periode. Steentijdvondsten kunnen niet uitgesloten worden, mede omwille van de gunstige landschappelijke ligging van het projectgebied op een cuesta. Indien er zich meerdere bouwfasen binnen het onderzoeksgebied hebben voorgedaan, wordt de trefkans hierop echter sterk beperkt. Een specifieke verwachting naar steentijdartefactsites bestaat echter niet. Wel zijn er aanwijzingen voor menselijke activiteit tijdens de Romeinse periode: in de nabijheid van het projectgebied werden immers enkele losse vondsten aardewerk aangetroffen. Er zijn echter (nog) geen indicaties voor een nederzetting uit deze periode. De periode van de vroege middeleeuwen is volledig afwezig binnen de archeologische kennis van de ruimere omgeving. Enkel de benaming van de deelgemeenten van Tielt wijzen op vroegmiddeleeuwse bewoning. Deze kon echter nog niet worden vastgesteld in archeologisch onderzoek. De hoogste archeologische verwachting bestaat er voor de periode van de volle middeleeuwen, wanneer zich rond de Sint-Pieterskerk en de Markt een nederzetting vormt. Het aantreffen hiervan kan mogelijks beperkt worden door de wijziging van de directe omgeving met de aanleg van het klooster.

Naar aanleiding van de desktopstudie werden een aantal onderzoeksvragen vooropgesteld. Teneinde hierop een antwoord te kunnen bieden acht ADEDE bvba verder onderzoek met ingreep in de bodem noodzakelijk. Dit dient te gebeuren aan de hand van een proefputtenonderzoek.

2 Programma van maatregelen

2.1 Administratieve gegevens

Projectcode	2017B214
Site	Tielt – Patersdreef
Projectsigle ADEDE	TIE - PAT
Ligging	Patersdreef 8700 Tielt
Bounding Box	Punt 1 (NW): X: 76 761,828m Y: 188 194,41m Punt 2 (ZO): X: 76 795,483m Y: 188 174,936m
Topografische kaart	Zie plannr. 1
Kadaster	Tielt 1 ^e Afdeling, Sectie K, nrs. 870D, 895P, deel 872L Zie plannummer 3
Soort onderzoek	Bureauonderzoek, archeologienota
Opdrachtgever	IREM nv Magergoed 1 9041 Oostakker (Gent)
Aard van de vervolgwerken	Sloop bestaande bebouwing Nieuwbouw van 6 appartementen met 11 garageboxen
Uitvoerder	ADEDE bvba
Erkenningsnummer ADEDE bvba	2015/00058
Erkend archeoloog	Bart De Smaele 2015/00070 Hadewijch Pieters 2017/00168
Tijdelijke bewaarplaats archief	ADEDE bvba
Bibliografische referentie	Janssens D., Pieters H. & Van Den Berghe K., 2017, Archeologienota Patersdreef te Tielt (West-Vlaanderen), ADEDE Archeologisch

	Rapport 145, Gent.
Grootte projectgebied	742m ²
Periode uitvoering	Februari 2017
Thermen thesaurus Onroerend Erfgoed	Volle middeleeuwen, stadsontwikkeling
Verstoorde zones	Zie plannr. 4

ADEDE
SEARCH & RECOVERY

TIELT - PATERSDREEF

Plannr. 2
Orthofoto, 2016.

2017B214 16/02/2017

© AGIV

Legende

Projectgebied

N

0

30

Meter

TIELT - PATERSDREEF

Plannr. 3
GRB.

2017B214 16/02/2017

© AGIV

Legende

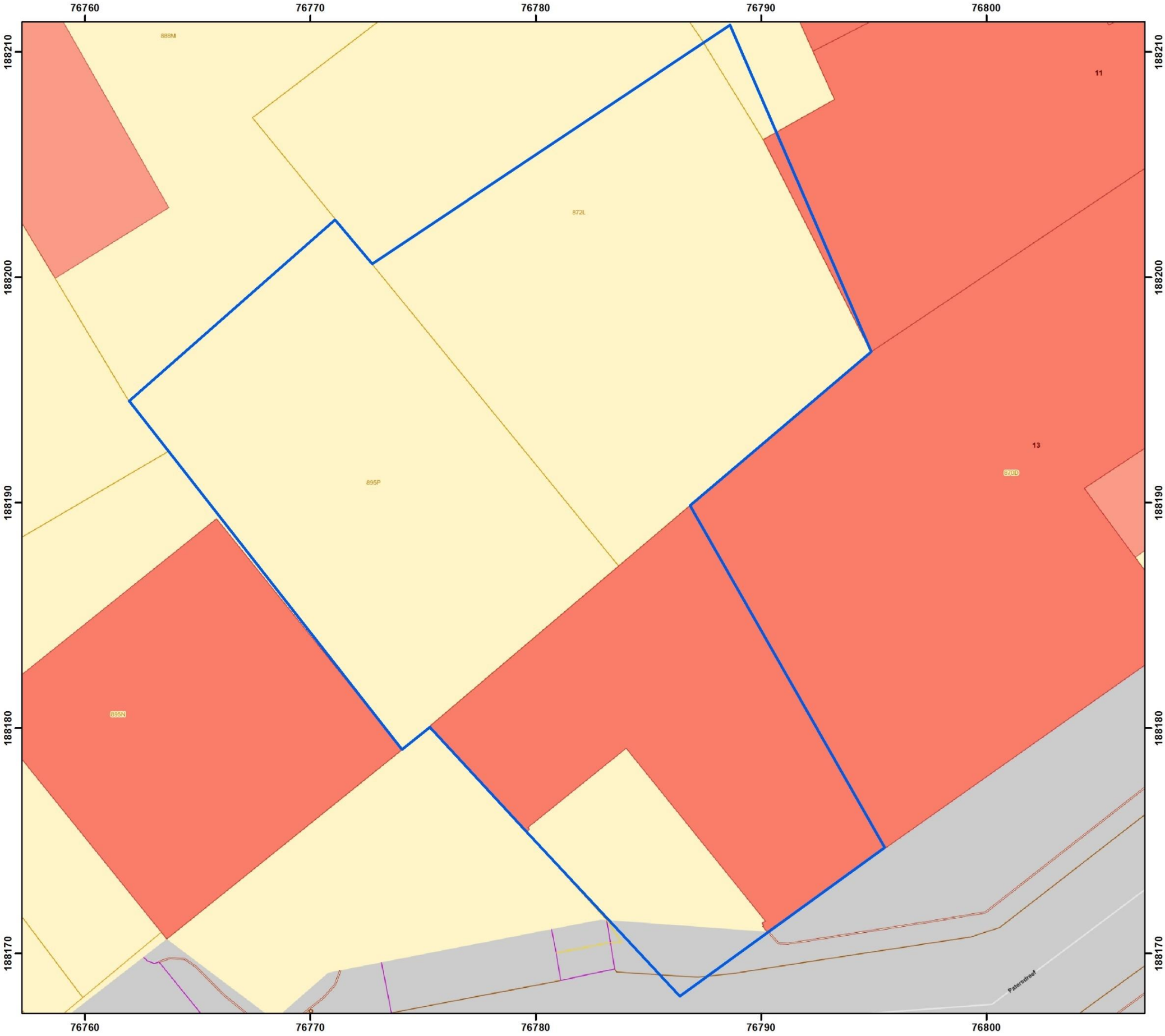
Projectgebied

N

0 10

Meter

TIELT - PATERSDREEF

Plannr. 4
Gekende verstoorde zones.

2017B214 16/02/2017

© AGIV

Legende

Projectgebied

Verstoring

0

10

Meter

N

The map displays a project area outlined in blue, situated within a grid of yellow and red zones. A large red hatched area, labeled 'Verstoring' (disturbance), is located in the center-right. The map is bounded by coordinates 76760 to 76820 on the x-axis and 188160 to 188210 on the y-axis. A scale bar indicates 0 to 10 meters, and a north arrow is present. The map includes labels for 'Patersdreef' and various zones such as 892C, 880M, 872L, 805P, 805N, 11, 13, and 805D. A small blue square is located near the bottom center of the project area.

2.2 Aanleiding van het vooronderzoek

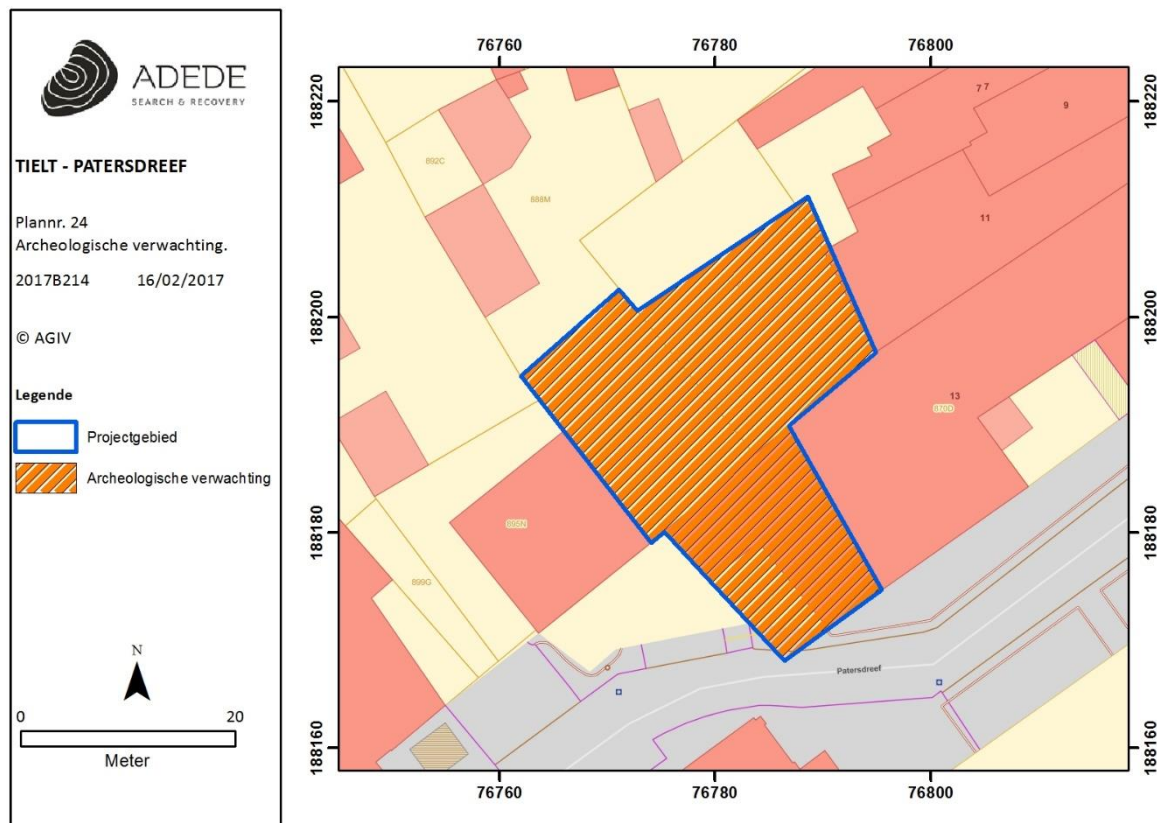
De archeologienota werd opgemaakt naar aanleiding van de aanvraag tot het verkrijgen van een stedenbouwkundige vergunning voor de percelen 895P, 872L (deels) en 870D, gelegen binnen een archeologische zone in de historische stadskern van Tielt. De totale oppervlakte van de kadastrale percelen waarop de aanvraag betrekking heeft, bedraagt 300m² of meer en de geplande ingreep in de bodem bedraagt 100m² of meer. De initiatiefnemer is daarom verplicht een bekrachtigde archeologienota toe te voegen aan de vergunningsaanvraag.

De geplande werkzaamheden behelzen in eerste instantie de sloop van het grootste deel van de bestaande bebouwing (met uitzondering van een toegang tot het magazijn van een winkel met hoofdingang in de Kortrijkstraat). Eens de sloop gerealiseerd is, wordt een nieuwbouw ingeplant, bestaande uit 6 appartementen bovenop een ondergrondse parkeergarage. In de noordoostelijke hoek van het projectgebied blijft een deel behouden als tuin. De geplande werkzaamheden zullen een verstoring van het bestaande bodemarchief te weeg brengen en dit tot op een diepte van circa 2,5m onder het huidige straatniveau.

2.3 Resultaten bureauonderzoek

In het kader van het opstellen van de archeologienota werd een bureauonderzoek (projectcode: 2017B214) uitgevoerd. Tijdens dit bureauonderzoek werd het onderzoeksgebied aan de hand van reeds bestaande bronnen geografisch, geo(morfo)logisch, historisch en archeologisch gesitueerd.

Het cartografisch materiaal toonde aan dat het projectgebied gekenmerkt wordt door een lage densiteit aan bewoning. Deze bron gaat echter slechts terug tot de 18de eeuw en dus moeten andere bronnen geraadpleegd worden om na te gaan of er mogelijks een archeologische site aanwezig is binnen het projectgebied. Het tot nu toe uitgevoerde archeologisch onderzoek in de omgeving is echter zeer beperkt. Hoewel de stad Tielt gelegen is op een cuesta, werden geen steentijdvondsten gedaan. Hoewel de aanwezigheid ervan niet uitgesloten kan worden, bestaat er geen specifieke verwachting voor steentijdartefactsites. Wel zijn er aanwijzingen voor menselijke activiteit in de Romeinse periode. Tevens is een groot aantal vondsten aangetroffen uit de volle middeleeuwen, wat samenhangt met de ontwikkeling van de stad Tielt tijdens deze periode. Gelet op de ligging van het projectgebied vlakbij de kern van deze vol-middeleeuwse nederzetting, bestaat dan ook een reële verwachting voor het aantreffen van archeologische vondsten uit deze periode hoewel deze mogelijks verstoord werden door de wijziging naar aanleiding van de bouw van het Minderbroederklooster.

Figuur 1. Archeologische verwachting binnen het projectgebied.

Aangezien de geplande werkzaamheden het bodemarchief binnen het grootste deel van het projectgebied verstoren tot een diepte van ongeveer 2,5m, adviseert ADEDE bvba dan ook een vooronderzoek met ingreep in de bodem. Dit onderzoek wordt uitgevoerd in de vorm van een uitgesteld traject; enerzijds omdat het veranderende omgevingsvergunningsdecreet economische gevolgen heeft voor de opdrachtgever, en anderzijds omdat de bestaande gebouwen pas gesloopt kunnen worden na het verkrijgen van de stedenbouwkundige vergunning. Er wordt immers geopteerd om de proefputten in één en dezelfde fase uit te voeren.

2.4 Vraagstelling en onderzoeksdoelen

Het uitgesteld vooronderzoek met ingreep in de bodem heeft als doel informatie en gegevens te verzamelen die als aanvulling dienen op de reeds bestaande archeologische, geografische, geologische en historische bronnen. Het onderzoek heeft als uiteindelijk doel na te gaan of er een mogelijk archeologisch waardevolle site binnen de contouren van het onderzoeksgebied aanwezig is. Aan de hand van de verzamelde informatie van het proefsleuvenonderzoek, gecombineerd met het reeds uitgevoerde bureauonderzoek, kan vervolgens een verder te volgen strategie uitgewerkt

worden voor de bescherming van het archeologisch patrimonium ter hoogte van het onderzoeksgebied. Volgende onderzoeksvragen dienen beantwoord te worden aan de hand van het uitgesteld vooronderzoek met ingreep in de bodem:

- *Wat is de aard, kwaliteit en informatiewaarde van deze sporen?*
- *Wat is de densiteit en hun verspreiding?*
- *Behoren de sporen tot één of meerdere periodes?*
- *Maken de sporen deel uit van één of meerdere structuren?*
- *Wat is de relatie van deze sporen tot de ruimere context?*
- *Zijn er binnen de contouren van het onderzoeksgebied sporen terug te vinden met archeologisch en/of cultuurhistorisch relevante waarde?*
- *Zijn er sporen terug te vinden die in relatie staan met het Minderbroederklooster?*
 - o *Indien ja, Is een afbakening in tijd en ruimte mogelijk?*
 - o *Heeft de aanleg van het klooster oudere sporen/bouwfases beïnvloed? Heeft er een sloop van oudere bouwwerken plaatsgevonden?*
- *Wat is de impact van de geplande werken op deze sporen?*
- *Wat is de relatie tussen de archeologische sporen en het landschap?*
- *Welke strategie dient verder gevolgd te worden ter bescherming van het archeologisch patrimonium ter hoogte van het onderzoeksgebied?*

2.5 Onderzoeksstrategie en -methodes

Volgens de Code van de Goede Praktijk, §5.3 Bepalen van de onderzoeksstrategie, dienen vier criteria in overweging genomen te worden voor het bepalen van de verdere onderzoeksstrategie: mogelijk, nuttig, schadelijk en noodzakelijk. Hoewel het vervolgonderzoek noodzakelijk wordt geacht, is het niet nodig alle mogelijke onderzoekstechnieken hiervoor uit te voeren.

Veldkartering lijkt niet aangewezen omdat de resultaten geen voldoende antwoord kunnen bieden op de vraagstelling: er kan immers geen uitsluitsel verkregen worden over de aard, de uitgestrektheid, de bewaringstoestand of de chronologische complexiteit van de aangetroffen sporen. Bovendien kunnen geen sluitende conclusies getrokken worden over de afwezigheid van antropogene sporen in de ondergrond.

Geofysisch onderzoek (GPR) biedt mogelijkheden om een zicht te krijgen in de verticale bodemopbouw en mogelijk aanwezige massieve resten zonder een ingreep in de bodem uit te voeren. Met behulp van magnetometrie kunnen ook metalen objecten in de bodem worden opgespoord. Geofysisch onderzoek heeft echter als nadeel de hoge kostprijs, alsook de complexe verwerking van de gegevens die tevens door bijkomend veldwerk dienen gestaafd te worden.

Landschappelijk bodemonderzoek en waarnemende archeologische boringen zijn ook niet aangewezen omdat enerzijds een landschappelijk bodemonderzoek niet kadert in de vraagstelling van dit onderzoek en anderzijds waarderende archeologische boringen hun grootste potentieel bieden bij het detecteren van steentijdsites. De verwachting naar aanwezigheid van deze sites is echter heel laag er geen steentijdsites in de onmiddellijke omgeving van het projectgebied zijn aangetroffen. De vindplaatsen van lithisch materiaal bevinden zich in een veel ruimere omgeving en tevens binnen een ander bodemtype.

Het doel van **proefsleuven en proefputten** is uitspraken te doen over de archeologische waarde van de totaliteit van een terrein door een beperkt, maar statistisch representatief deel van dat terrein open te leggen en beperkt op te graven. Op die manier kunnen verantwoorde uitspraken worden gedaan voor de rest van het terrein. Deze onderzoeksmethode laat toe de diepte van het archeologisch niveau te bepalen en tevens de aard, de bewaringstoestand en de uitgestrektheid van de eventueel aanwezige archeologische sites binnen het projectgebied.

ADEDE bvba adviseert een combinatie van een proefsleuf – en proefputtenonderzoek omdat het projectgebied op deze manier het meest efficiënt en volledig in kaart gebracht kan worden. De geplande proefputten dienen allen volledig aangelegd te worden. De inplanting van kijkvensters en/of dwarssleuven dient ter plaatse, na evaluatie van het terrein en de aangetroffen sporen, bepaald te worden.

2.6 Onderzoekstechnieken

Om na te gaan of er archeologisch relevante grondsporen aanwezig zijn binnen het projectgebied, dient gebruik gemaakt te worden van de inplanting van een aangepast proefputtenplan, aangepast aan de omgeving en in functie van het grootste kennisvermeerderingspotentieel. Het proefputtenplan tracht een evenwicht te vinden tussen de statistische en representatieve dekking van het terrein enerzijds, en de fysieke mogelijkheid tot het aanleggen van deze proefputten. Op deze manier wordt maximale informatiewinst bereikt tegen een minimale kost.

Er wordt geopteerd om één proefsleuf van minimum 2m breed aan te leggen waar mogelijk, met name ter hoogte van de bestaande tuinen in het binnengebied. Deze wordt aangelegd om zicht te krijgen op de bodemopbouw en het landgebruik in oudere periodes. De proefsleuf wordt zo ingeplant dat ze zo lang mogelijk is. De proefsleuf mag enkel gegraven worden tot op het eerste archeologisch relevante niveau. Binnen deze proefsleuf wordt machinaal één profielput aangelegd.

Bijkomend worden 3 proefputten aangelegd, verspreid over het terrein en met een oppervlakte van elk 16m²; en dit om het aantal archeologische niveaus te kunnen bepalen. Twee proefputten worden

aangelegd ter hoogte van de bestaande bebouwing om eventuele oudere bouwniveaus en onderliggende oudere archeologische sporen te evalueren. Tevens wordt één proefput aangelegd in de noordwestelijke hoek van het projectgebied, met het oog op het vaststellen van eventueel aanwezige bebouwing zoals zichtbaar op de kaart van Vandermaelen.

Figuur 2. Proefputtenplan.

Indien afgeweken wordt van het voorgestelde proefputtenplan dient dit toegelicht te worden in de rapportering. De grond wordt gescheiden afgegraven en gestockeerd naast de sleuf. Na afloop van het onderzoek worden de proefsleuf en de proefputten gedicht om verdere degradatie van eventueel aanwezige sporen te voorkomen. Indien nodig worden kwetsbare sporen afgedekt met waterdoorlatende doek. Het dichten gebeurt op zo'n manier dat de originele bodemopbouw opnieuw bekomen wordt en dat de draagkracht van de bodem minstens gelijk is aan de draagkracht voorafgaand aan de start van het veldwerk.

Zowel het veldwerk als de verwerking en rapportage van de hierboven beschreven methodes dienen te voldoen aan de methodiek zoals beschreven in de Code van Goede Praktijk. Het voorgestelde vooronderzoek moet niet uitgevoerd worden indien de geplande bouwwerken, waarvoor deze archeologienota wordt opgesteld, niet zullen worden uitgevoerd. Het onderzoeksdoel is succesvol bereikt indien de vraagstelling gekoppeld aan het vooronderzoek met ingreep in de bodem kan

beantwoord worden. Het gefundeerd kunnen beantwoorden van de vraagstelling is dus het evaluatiecriterium aan de hand waarvan de erkende archeoloog zal bepalen of het onderzoeksdoel succesvol bereikt is.

Indien tijdens het werken silexvondsten aangetroffen worden -ondanks de lage verwachting- moet een steentijdspecialist tijdens het veldwerk of de verwerking geraadpleegd worden. Indien uit het proefsleuvenonderzoek blijkt dat er binnen het onderzoeksgebied steentijd artefactsites voorkomen en bekend is waar deze gelokaliseerd zijn, dient een waarderend archeologisch booronderzoek uitgevoerd te worden. Via deze methode kunnen er inzichten bekomen worden in de diepte, spreiding, datering en bewaringsgraad van de sites. Daarom dienen volgende onderzoeksvragen beantwoord te worden:

- *Op welke dieptes zijn de steentijd artefactsites bewaard?*
- *Wat is hun spreidingsvorm?*
- *Wat is hun densiteit?*
- *Hoe is hun bewaringstoestand?*
- *In welke periodes kunnen ze gedateerd worden?*
- *Is er vervolgonderzoek in de vorm van een opgraving nodig en welke strategie?*

Voorafgaand aan deze methode dienen aan de hand van het proefsleuvenonderzoek zones met verwachtingen opgesteld te worden waarbinnen de boringen uitgevoerd dienen te worden met een tussenafstand van 5m tussen de raaien en 6m afstand tussen de individuele boringen, dit in de vorm van een regelmatig verspringend driehoeksgrid. Deze boringen dienen ingemeten te worden met een GPS-toestel, zodat de coördinaten (x, y en z) gekend zijn. De precieze positie, oriëntatie en omvang van de grids is nader te bepalen op basis van de resultaten van het proefsleuvenonderzoek. Het type grondboor dat gebruikt zal worden is een Edelmanboor met een diameter van 12cm. De boringen worden handmatig uitgevoerd tot een diepte die tijdens het onderzoek dient bepaald te worden. Van elke boring worden zowel de volledige diepte, als de onder- en bovengrens van de horizonten geregistreerd. De opgeboorde sedimenten zullen steeds de relevante bodemhorizonten omvatten die nodig zijn om een goede evaluatie van de steentijd artefactensite(s) te maken. De stalen krijgen per volume een uniek staalnummer, en worden nat uitgezeefd op een maaswijdte van 1mm op 1mm. Na het drogen worden ze geanalyseerd door een vuursteenspecialist.

2.7 Afwijkingen ten aanzien van de Code van Goede Praktijk

Er zijn geen voorziene afwijkingen ten aanzien van de Code van Goede Praktijk.

3 Randvoorwaarden

Gelet op de mogelijke aanwezigheid van structuren die gerelateerd zijn aan het klooster is het noodzakelijk enkele randvoorwaarden op te leggen ten einde een volledige en optimale waarneming van potentiële archeologische restanten binnen het onderzoeksgebied mogelijk te maken. Zo wordt gemeld dat er op de terreinen behorend tot het projectgebied, in tussentijd tot het proefsleuvenonderzoek, geen ingrepen in het bodemarchief mogen plaatsvinden. Bijkomend mag bij de sloop van de gebouwen voorafgaand aan het archeologisch onderzoek niet dieper in de bodem gereikt worden dan het huidige maaiveld om een goede bewaring van het potentieel archeologische bodemarchief te bekomen.

4 Besluit

Uit het bureauonderzoek kon niet besloten worden of zich al dan niet archeologische resten binnen de contouren van het projectgebied bevinden. De bodemopbouw van het projectgebied dient in eerste instantie onderzocht te worden middels een proefputtenonderzoek. Het bureauonderzoek toonde een hoge verwachting aan van restanten die gelieerd zijn aan de vol-middeleeuwse ontwikkeling van de stad Tielt. Bijgevolg adviseert ADEDE bvba het uitvoeren van een proefputtenonderzoek om na te gaan of er sporen bewaard zijn en zo ja, in welke toestand deze zich bevinden. Indien -in tegenstelling tot de geschetste verwachting- steentijdartefactsites aangetroffen worden, dient aan de hand van de resultaten van het proefputtenonderzoek overgegaan te worden op waarderend archeologisch booronderzoek. De resultaten van dit uitgestelde vooronderzoek met ingreep in de bodem worden vervolgens in een nota verwerkt waarin ook de verder te volgen strategie voor de bescherming van het archeologisch/cultuurhistorisch patrimonium dient bepaald te worden.

5 Plannenlijst

Plannr.	Beschrijving	Schaal	Wijze vervaardiging	Datum aanmaak
0001	Situering van het projectgebied op de topografische kaart	1:1	Digitaal	16/02/2017
0002	Situering van het projectgebied op de orthofoto uit 2016	1:1	Digitaal	16/02/2017
0003	Situering van het projectgebied op GRB	1:1	Digitaal	16/02/2017
0004	Gekende verstoorde zones	1:1	Digitaal	16/02/2017
0023	Proefputtenplan	1:1	Digitaal	16/02/2017
0024	Archeologische verwachting	1:1	Digitaal	16/02/2017

6 Lijst van figuren

Figuur 1. Archeologische verwachting binnen het projectgebied.	- 12 -
Figuur 2. Proefputtenplan.	- 15 -